

Visie op inclusie

De maatschappelijke aandacht voor personen met een handicap veranderde grondig in de laatste vijftig jaar. Eerst werden ze netjes weggestopt of gesegegreerd. Vervolgens kwam een zekere aanvaarding tot stand. Dat leidde tot de opvatting dat ze gewoon zijn als ieder mens: normalisatie werd het kernbegrip. Dus moesten ze ook aan de samenleving kunnen deelnemen: integratie en participatie werden daarvan de sleutelwoorden.

Nu gaat men nog een stapje verder. Ook personen met een handicap moeten zich emanciperen, zoals hun leeftijdsgenoten die geen handicap hebben, of allochtoon of arm of ... zijn. Ze moeten in elk geval keuzevrijheid hebben en als het ware hun gelijke rechten opeisen. De samenleving moet met kinderen en jongeren met een handicap rekening houden, zoals ze moet rekening houden met andere kinderen en jongeren: in alle diversiteit.

Diversiteit duidt op de grote hoeveelheid aan verschillen die tussen mensen bestaan en die mensen uniek en verschillend van elkaar maken. Hierbij gaat het zowel om verschillen met een blijvende impact als persoonlijke kenmerken die kunnen veranderen. Hoewel: de acceptatie van en attitude tegenover kinderen en jongeren met een handicap van de kant van de samenleving zijn nog niet steeds wat ze zouden moeten zijn.

Tegelijk evolueerden ook het beleid en de overheid in de laatste vijftig jaar. Aanvankelijk was er zo goed als niets voor personen met een handicap: geen instellingen, geen tegemoetkoming, geen hulp. Daarna ontwikkelde zich langzaam maar zeker een heel stelsel van voorzieningen: zorg, onderwijs, wonen, financiële regelingen, revalidatie... Hiervoor werd vaak telkens opnieuw een specifiek beleidsdomein opgezet.

Nu komt men tot het inzicht dat het meer aangewezen is dat de beleidsinitiatieven die in de diverse domeinen genomen worden, ook afgestemd moeten zijn op personen met een handicap. Dat is inclusief beleid. Het is een beleid gericht op de maximale toegankelijkheid van voorzieningen en de maximale aansluiting met alle klanten en burgers. Uitgangspunt is dat het systeem zich moet aanpassen aan de individuele behoeften van een divers publiek. Het beleid beperkt zich dus niet - tenzij het niet anders kan - tot het creëren van toegankelijke ruimtes en instellingen waar personen met een handicap kunnen werken, studeren, zich ontspannen... Men streeft eerder naar een optimaal gebruiksgemak in alle maatschappelijke sectoren (onderwijs, cultuur, sport, sociale en economische activiteiten, werk,...).

Maar toegegeven: het inclusief beleid dat echt rekening houdt met de diversiteit van alle mensen én met gelijke kansen voor personen, loopt nog niet zo'n vaart.

Dit wordt nog het best uitgedrukt door de conclusies van de interministeriële conferentie van de Raad van Europa van 7 en 8 mei 2003. Daarop hebben 45 landen de grote principes vastgelegd volgens welke ze hun gehandicaptenbeleid de volgende tien jaar zullen organiseren. We pikken er de twee belangrijkste doelstellingen en engagementen die overeengekomen zijn, uit:

Er wordt gestreefd naar een volwaardig burgerschap en volledige participatie van personen met een handicap, evenals naar een inclusieve aanpak: gehandicaptenbeleid is geen zaak van één dienst maar van alle overheidsdiensten.

Er is een behoefte aan nieuwe manieren van dienstverlening die de autonomie van de personen met een handicap ondersteunen.

De volgende jaren worden deze principes in nationale actieplannen en wetten gegoten. Minstens eenmaal per jaar is er een opvolgingsrapport.

Hoe dan ook wordt niet alles opgelost met alleen maar gelijke kansen en inclusief beleid. De gevolgen van een handicap zijn soms zo doorslaggevend dat het nodig is om iemand op weg te helpen in de samenleving. Algemene beleidsinitiatieven die weliswaar afgestemd zijn op personen met een handicap, volstaan dan niet. Dan zijn - specifieke - maatregelen nodig die

de autonomie, zelfredzaamheid en de zelfstandigheid van het individu vergroten, of ingrepen die de gevolgen van de handicap compenseren.

Dat moet leiden naar een krachtig evenwicht op beleidsniveau. Er is nood aan een inclusief beleid dat in de algemene beleidsdomeinen gelijke kansen biedt aan en dus rekening houdt met de diversiteit van personen met een handicap. Maar er is een even grote nood dat het inclusief beleid dat geflankeerd wordt door versterkende, positieve acties in functionele beleidsdomeinen.

En tegelijk zou dat moeten leiden naar een subtiel evenwicht bij personen met een handicap zelf. Zij moeten zich namelijk, sociaal en emotioneel, wel omringd maar niet ingesloten voelen.